

Het Schinkelbos: dynamisch en vogelrijk

Jan van der Ben

FOTO: ELLEN DE BRUIJN

Kuifeend met jongen, Schinkelbos, 28 juli 2007

Het Amsterdamse Bos is een nieuw stuk rijker: het Schinkelbos, ingeklemd tussen de Bosrandweg, de Ringvaart en enkele grote kassencomplexen. In 1999 is het eerste gedeelte van 40 ha aangelegd. Het bestaat uit een afwisseling van snelgroeiend bos, rietmoerassen en open water. In 2005 is het tweede gedeelte gereed gekomen: de Grote Tocht, een langgerekt plas-drasgebied dat het Amsterdamse Bos verbindt met de zuidelijk gelegen Molenpoel. Daarmee is het Schinkelbos een schakel in de Groene As, die Spaarnwoude verbindt met Amstelland en de Westeinderplassen. Volgens de beheerders oogt het Schinkelbos heden ten dage net als het Amsterdamse Bos vlak na de aanleg ervan in de vorige eeuw.

Ontwikkeling van het gebied

Het beheer is extensief: alleen de paden worden vrijgehouden. De rest wordt gedaan door de natuur en de Schotse Hooglanders. Dit heeft geleid tot een dynamische ontwikkeling. Vrijwel ieder jaar vanaf het begin zag het gebied er voor de oplettende waarnemer anders uit. Zo is de bloemenzee in het late voorjaar van de eerste jaren minder uitbundig geworden. Omdat het gebied niet wordt bemalen kan de (grond)waterstand flink fluctueren, zowel in de waterpartijen in het bos als in de plas-draszone van de Grote Tocht. In de afgelopen jaren zijn zowel extreem natte als extreem droge perioden voorgekomen. Dit heeft ongetwijfeld invloed op de soorten vogels die je kunt aantreffen; de Watersnip bijvoorbeeld zal in een relatief droog Schinkelbos niet lang vertoeven.

De vogelstand

De vogelstand heeft zich vanaf 1999 verrassend ontwikkeld. Tussen 2000 en 2008 zijn in totaal 143 soorten waargenomen (Soepgans, Soepeend en Kip niet meegerekend). Daarvan worden negen soorten als escape beschouwd (Zwarte Zwaan, Canadese Gans, hybride Canadese x Grauwe Gans, Keizergans, Nijlgans, Casarca, Mandarijneend, Fazant en Halsbandparkiet). Onderstaande tabel is gebaseerd op gegevens uit de waarnemingenrubrieken van De Gierzwaluw, Amsterdams VogelNet en waarneming.nl. Verreweg het grootste gedeelte van de waarnemingen is gedaan in de jaren 2005-2008. Vanaf 2005 zijn ook de waarnemingen in de nieuwe plas-draszone meegenomen. Het vaststellen van trends is daardoor niet gemakkelijk, en al helemaal niet in kwantitatieve zin. Weergegeven zijn de aantallen waarnemingen, die vaak meer dan een individu betreffen, niet de aantallen individuen. Niettemin lijken de cijfers een behoorlijke indicatie te geven.

Tabel 1. Vogelsoorten in het Schinkelbos in de periode 2000-2008 (totaal aantal waarnemingen)

soort	≤ 10	10-100	≥ 100	soort	≤ 10	10-100	≥ 100
Dodaars			X	Stormmeeuw	X		
Aalscholver		X		Zilvermeeuw	X		
Roerdomp	X			Visdief		X	
Kleine Zilverreiger	X			Holenduif		X	
Grote Zilverreiger	X			Houtduif		X	
Blauwe Reiger		X		Halsbandparkiet		X	
Ooievaar	X			Koekoek		X	
Zwarte Ooievaar	X			Gierzwaluw			X
Lepelaar	X			IJsvogel	X		
Knobbelzwaan		X		Hop	X		
Zwarte Zwaan			X	Groene Specht		X	
Taigarietgans	X			Grote Bonte Specht	X		
Kolgans		X		Veldleeuwerik			X
Grauwe Gans			X	Roodstuitzwaluw	X		
Canadese Gans	X			Oeverzwaluw		X	
Grauwe x Canad. Gans	X			Boerenzwaluw			X
Keizergans	X			Huiszwaluw			X
Brandgans			X	Graspieper		X	
Nijlgans			X	Waterpieper		X	
Casarca	X			Gele Kwikstaart	X		
Bergeend		X		Engelse Kwikstaart	X		
Mandarijneend	X			Grote Gele Kwikstaart		X	
Smient		X		Witte Kwikstaart	X		
Krakeend		X		Rouwkwikstaart		X	
Wintertaling		X		Winterkoning		X	
Wilde Eend		X		Heggenmus		X	
Zomertaling	X			Roodborst		X	
Slobeend		X		Nachtegaal		X	
Krooneend	X			Blauwborst		X	

soort	≤ 10	10-100	≥ 100	soort	≤ 10	10-100	≥ 100
Tafeleend		X		Zwarte Roodstaart	X		
Kuifeend			X	Gekr. Roodstaart	X		
Pijlstaart	X			Paapje		X	
Bruine Kiekendief		X		Roodborsttapuit		X	
Blauwe Kiekendief	X			Tapuit		X	
Havik		X		Beflijster		X	
Sperwer		X		Merel		X	
Buizerd			X	Kramsvogel		X	
Ruigpootbuizerd	X			Zanglijster		X	
Torenvalk		X		Koperwiek			X
Boomvalk	X			Grote Lijster	X		
Slechtvalk	X			Sprinkhaanzanger		X	
Velduil	X			Rietzanger		X	
Bosuil	X			Bosrietzanger	X		
Patrijs	X			Kleine Karekiet		X	
Fazant		X		Spotvogel	X		
Waterral		X		Braamsluiper		X	
Waterhoen		X		Grasmus		X	
Meerkoet			X	Tuinfluter		X	
Scholekster		X		Zwartkop		X	
Kluut	X			Tijftjaf		X	
Kleine Plevier		X		Fitis			X
Bontbekplevier	X			Vuurgoudhaan	X		
Zilverplevier	X			Baardman		X	
Kievit			X	Staartmees		X	
Temmincks Strandloper	X			Pimpelmees		X	
Bonte Strandloper	X			Koolmees		X	
Kleine Strandloper	X			Boomklever	X		
Drieteenstrandloper	X			Gaai		X	
Kemphaan		X		Ekster		X	
Bokje	X			Kauw		X	
Watersnip			X	Zwarte Kraai		X	
Houtsnip	X			Spreeuw			X
Grutto		X		Vink		X	
Wulp	X			Groenling		X	
Regenwulp	X			Putter			X
Tureluur		X		Barmsijs	X		
Groenpootruiter	X			Sijs		X	
Zwarte Ruiter	X			Kneu			X
Witgat		X		Appelvink	X		
Bosruiter	X			Rietgors			X
Oeverloper	X			Geelgors	X		
Kokmeeuw	X						

Bijzonder zijn – in chronologische volgorde – de waarnemingen van Roodstuitwaluw (21 mei 2001), Velduil (dood in het prikkeldraad; melding 22 oktober 2002), Roerdomp (eerste waarneming 3 maart 2003), Temmincks Strandloper (5 mei 2003, 12 mei 2007), Geelgors (14 september 2003), Hop (25 april 2007), Krooneend (17 augustus 2007) en Zwarte Ooievaar (21 augustus 2007).

De waarneming van een Grote Karekiet (18 juni 2006) was niet zeker. De waarneming van een Spaanse Mus (4 mei 2003) is afgewezen door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna wegens een incomplete beschrijving.

Op het eerste gezicht verrassend is de meest waargenomen soort: de Putter. Gezien de grote hoeveelheid voedsel – distel- en andere plantenzaden – aan het eind van de zomer en in het najaar is het echter duidelijk dat het Schinkelbos in die tijd luilekkerland voor deze soort is. Soms worden zwermen van meer dan honderd vogels gezien, die langdurig in het gebied aanwezig kunnen blijven. De waarnemingen van steltlopers (strandlopers, ruiters, plevieren) zijn vrijwel alle van na het gereedkomen van de plas-draszone richting Molenpoel in 2005.

Broedvogels

Meteen vanaf 1999 was het aantal broedende soorten aanzienlijk. Met name zangvogels als Fitis, Tijftjaf, Veldleeuwerik en Rietzanger, weidevogels als Grutto, Kievit en Tureluur en watervogels als Dodaars, Kuifeend en Grauwe Gans namen onmiddellijk bezit van het gebied.

In 2006 is voor de eerste keer systematisch een broedvogelinventarisatie uitgevoerd in opdracht van Beheer Amsterdamse Bos. Toevalligerwijs vond tegelijk een BMP-inventarisatie plaats. De resultaten van beide inventarisaties zijn gecombineerd en staan in onderstaande tabel. Het aantal geeft het aantal (waarschijnlijke) broedparen aan.

Tabel 2. Broedvogels in 2006

soort	code	aantal	soort	code	aantal	soort	code	aantal
Dodaars	3	7	Scholekster	3	4	Kleine Karekiet	3	17
Knobbelzwaan	2	1	Kleine Plevier	3	3	Bosrietzanger	2	2
Zwarte Zwaan	2	1	Kievit	3	15	Grasmus	3	11
Grauwe Gans	3	10	Grutto*	3	5	Braamsluiper	2	1
Soepgans	3	2	Tureluur*	3	5	Zwartkop	3	7
Nijlgans	3	7	Houtduif	2	1	Tuinfluter	3	10
Brandgans	3	1	Koekoek*	2	1	Fitis	3	27
Bergeend	3	3	Veldleeuwerik*	3	9	Tijftjaf	3	3
Kuifeend	3	9	Witte Kwikstaart	2	1	Koolmees	3	3
Slobeend*	2	3	Heggenmus	3	9	Staartmees	3	1
Krakeend	2	1	Winterkoning	3	4	Zwarte Kraai	3	1
Wilde Eend	3	7	Blauwborst	2	2	Ekster	2	2
Fazant	3	7	Merel	3	11	Kneu*	3	3
Meerkoet	3	20	Zanglijster	2	1	Putter	3	5
Waterhoen	3	6	Spotvogel*	3	6	Rietgors	3	11
Waterral	3	2	Rietzanger	3	11			

Code 2 Waarschijnlijk broedend; meerdere malen "broedverdacht" waargenomen, maar geen nestindicerend gedrag als bij code 3

Code 3 Zeker broedend; nest, jongen, ouders met voedsel en/of alarmerend

* Rode Lijstsoort

FOTO: KEES JONKER

Zwarte Zwanen met kroost,
Schinkelbos, 31 maart 2008

In totaal betreft het 47 broedende soorten, waarvan 35 zeker (code 3) en 12 waarschijnlijk (code 2). Van negen soorten is éénmaal "broedverdacht" gedrag waargenomen: Fuut, Tafeleend, Wintertaling, Kluut, Bontbekplevier, Graspieper, Gele Kwikstaart, Roodborsttapuit en Pimpelmees. Broedgevallen hiervan lijken echter weinig waarschijnlijk.

Een zeker broedgeval van de Roodborsttapuit was er in 2002; er werd een volwassen vogel met voedsel in de bek gezien en op 21 mei werden naast het broedpaar twee jongen waargenomen. Voor een gebied van circa 60 ha bepaald niet slecht!

De top vier wordt gevormd door Fitis (27), Meerkoet (20), Kleine Karekiet (17) en Kievit (15). Merel, Rietzanger, Grasmus en Rietgors delen de vijfde plaats met 11 broedparen. Veelbelovende verschijningen zijn Kleine Plevier (3 in de plas-draszone), Veldleeuwrik (9) en Blauwborst (2).

Mogelijke ontwikkelingen Op basis van de gegevens en regelmatige bezoeken aan het gebied zouden we - met de nodige slag om de arm - enkele ontwikkelingen kunnen voorspellen. Sinds 2005 wordt de Baardman regelmatig waargenomen. Het wachten is op het eerste broedgeval naarmate de rietvelden "volwassener" worden. De Blauwborst had in de jaren 2006 en 2007 waarschijnlijk één of twee territoria; het Schinkelbos wordt steeds meer een "blauwborstbiotoop". Daardoor mag een toename van het aantal broedgevallen worden verwacht.

Broedden er in de eerste jaren nog minstens zes paren Grutto's, in 2006 waren dat er drie en in 2007 ontbrak de Grutto. Het lijkt erop dat het gebied, naarmate het meer verruigt, minder geschikt biotoop voor de Grutto zal zijn.

Het Schinkelbos is één van de weinige plekken in de wijde omgeving van Amsterdam waar de Veldleeuwrik nog broedt; hopelijk houdt-ie het vol. De enkele waarnemingen van de Roerdomp beloven wellicht meer voor de toekomst. Naarmate de verruiging van het gebied toeneemt en de bosgedeeltes ouder worden, zullen soorten als Fitis en Bosrietzanger enigszins afnemen en meer bosgebonden soorten toenemen.

Bronnen

Broedvogelinventarisatie Schinkelbos 2006. Jan van der Ben.

Broedvogels Schinkelbos 2006. Jeroen Brandjes (Bureau Waardenburg).

Van Dijk, A.J. 2004. Handleiding Broedvogel Monitoring Project (Broedvogelinventarisatie in proefvlakken). SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Vogelwaarnemingen "Schinkelbos - Bosrandweg" en "Schinkelbos 2^e fase Grote Tocht" 2001-2008. www.waarneming.nl.

Waarnemingen 2002-2008. Amsterdams VogelNet en waarnemingenrubrieken De Gierzwaluw, Vogelwerkgroep Amsterdam.

Ontheffing verstoring ganzen Schiphol

Jan van der Ben

FOTO: ROBERT HEEMSKERK

Ook de Kolgans is niet welkom in een straal van 10 km rond Schiphol

De Provincie Noord-Holland heeft reeds eerder een ontheffing afgegeven aan de Faunabeheereenheid Noord-Holland voor het verbod op het doden en verstoren van Grauwe Ganzen, Kolganzen, Rietganzen en Brandganzen in een straal van 6 km rond Schiphol.

De ontheffing, die per 1 februari 2008 is ingegaan, betreft een uitbreiding van deze zone tot 10 km voor het doden en verstoren van Grauwe Ganzen. Tegen deze ontheffing is een bezwaarschrift ingediend door de Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland, de Vogelwerkgroep Amsterdam, de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland en Milieufederatie Noord-Holland. De aanleiding voor het bezwaarschrift was een incident in de Hekslootpolder bij Haarlem, waar begin maart circa 70 ganzen zijn geschoten en grootschalige verstoring van weidevogels plaatsvond.

Hoofdpunten van het bezwaarschrift zijn het ontbreken van een analyse van het huidige beleid en de tekortkomingen daarvan, het ontbreken van een onderbouwing van het nu voorgestelde beleid, de onvoldoende aandacht voor preventie, de wijze waarop de maatregelen worden uitgevoerd en het bejagen van de Vos, een belangrijke predator van ganzen.

Preventieve maatregelen worden uitvoerig aangegeven in het Alterra-rapport "Hoe het risico van aanvaringen tussen ganzen en vliegtuigen rondom Schiphol geminimaliseerd kan worden". De belangrijkste zijn: direct onderploegen van oogstresten dichtbij Schiphol en juist niet verder weg,